

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Livø - en bæredygtig ø

Livø
- en bæredygtig ø

Livø - en bæredygtig ø

April 2021

Tekst / Søren Skov

Foto / Søren Skov

Foto side 25 / Lars Juul Nielsen

Grafik / Glindvad Grafisk Design

Tryk / Rosendahls a/s

Papir / Multioffset 120 g/250 g

2. oplag / 10.000

Denne publikation bærer det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 5041 0457

Indhold

Forord	7
En lille ø med stor natur	9
Arven fra Anstalten	16
En højborg for økologi	21
Grøn omstilling med høje ambitioner	25
Fællesskabet i centrum	31
Praktiske oplysninger	36

Forord

På Livø arbejder Naturstyrelsen med udvikling og demonstration af bæredygtighed i bred forstand. Øen, der ejes af Miljøministeriet og forvaltes af Naturstyrelsen, er i mange henseender et spejlbillede i mini-format af Danmark, med en lille by, 8-10 fastboende, 2/3 skov og natur - med næsten alle de danske naturtyper repræsenteret - og 1/3 landbrug.

Øen er derfor særligt velegnet til - i en for alle overskuelig skala - at vise hvordan samspillet mellem natur og menneske kan udvikles og afbalanceres til begges bedste.

Samtidig rummer øen gode besøgs- og overnatningsmuligheder for 15-20.000 årlige besøgende, som derfor på tæt hold kan opleve det smukke fredede landskab med mosaikken af de mange danske naturtyper, de fine bygninger fra perioden med den Kellerske anstalt og nu også studere, hvordan et sådant lille øsamfund kan arbejde sig hen mod størst mulig bæredygtighed.

Som i det øvrige land er energiforbrug og resourceanvendelsen her især næringsstofkredsløbet de helt centrale temaer for bæredygtighedsudviklingen, og i 2012 blev det besluttet, at Naturstyrelsen skulle arbejde hen imod en total selvforsyning med vedvarende fossilfri energi på øen.

Øen er ikke forbundet med fastlandet og det landsdækkende elforsyningsnet så hidtil har energiforsyningen bestået af indført dieselolie til øens eget generatordrevne elværk suppleret af en begrænset udnyttelse af træ fra skoven i øens fjernvarmesystem.

Med støtte fra Energinet.DK er der i årene 2015-2019 gennemført første etape af en omlægning af øens energiforsyning. Der er etableret solceller, en vindmølle, en elkedel, en varmepumpe, en 32 m³ akkumuleringstank, et flowbatteri, nyt fjernvarmenet, LED-belysning, samt nye topmoderne generatorer som kan køre på biodiesel, som skal sikre den stabile spænding på øens lokale forsyningsnet.

Denne lille folder fortæller om projektet og om øens særlige unikke naturværdier og bevaringsværdige kulturmiljø og den mere end 700 årige historie som beboet ø. Naturstyrelsen ser det som sin opgave på Livø, at sikre at almenheden kan besøge en af landets unikke natur- og kulturperler, mærke den særlige ø-stemning som rammer én så snart man går i land, og opleve hvordan bæredygtighed kan tænkes ind i samspillet mellem kultur og natur.

Velkommen til Livø - Limfjordens Perle.

Livø-hilsner fra Naturstyrelsen

” *... at vise hvordan samspillet mellem natur og mennesker kan udvikles og afbalanceres til begges bedste.*

En lille ø med stor natur

Egeskov og blomsterhav. Her er det hele, lidt til og meget mere

En musvåge glider dovent hen over det blomstrende overdrev. Først den ene vej, så den anden. Pludselig glider den ned mod jorden, fanger en mus og flyver ind i skoven, hvor man kan høre de sultne unger kalde med høje sultne skrig.

Musvågen har det godt på Livø, for her har mus det også godt. De fine overdrev og enge giver god plads til at vilde græsser og urter kan blomstre og sætte frø.

Det er også nemt for musvågen at finde et godt sted til at yngle, for i skoven på den nordlige del af Livø er der mange gamle træer, der lokker med gode muligheder for at bygge rede.

At Livø huser et rigt dyre- og planteliv er ikke tilfældigt.

I Danmark er vi vant til, at intensive landbrugsarealer og byer fylder det meste af vores landskaber, mens naturen er lillebror.

Sådan er det ikke på Livø. Her er det naturen, der er storebror.

Tre fjerdedele af Livø er natur i form af skov samt enge, overdrev, lidt hede og et par vandhuller og moser. Her er derfor mange forskellige levesteder til vilde dyr og planter, og derfor også en stor artsrigdom.

Født af isen - formet af mennesket

Livø og Limfjorden er født af istiden, hvor en tyk is-kappe dækkede store dele af Danmark. Gennem flere tusinde år skubbede store bræfremstød enorme mængde sand og grus frem og tilbage i Nordjylland.

Inden isen begyndte sin endelige tilbagetrækning fra Danmark for 15.000 år siden, nåede den at sætte ind med et voldsomt bræfremstød fra nordøst, der

skrabede bunden af Løgstør Bredning og aflejrede de frosne jordflager i en stor bunke, som vi i dag kender som Livø.

Siden er mennesket kommet til. Stenalderens jægere var her, derpå fulgte bønder med agerbrug og græssende husdyr. Livøs natur i dag er derfor ikke urørt, men formet af både mennesket og naturen.

Som følge af den lidt isolerede beliggenhed midt ude i Limfjorden, er Livø imidlertid aldrig blevet lige så intensivt udnyttet som resten af Danmark. Her er fine gamle overdrev og enge, der aldrig har været pløjet. Livøs flotte kyster, der både byder på stejle klinte og flade sandstrande, er også så godt som upåvirket af mennesker.

Særligt imponerende er de stejle klinte på den nordvestlige del af Livø. Her er jordbunden af plastisk ler. Der sker jævnligt skred, og der kan derfor ikke gro skov. I stedet er her tætte krat af slåen samt hyld, enebær og havtorn.

På en ø med mange gode udsigter kan det være svært at finde frem til de bedste, men der er næppe tvivl om, at den nordvestlige del af Livø byder på nogle af øens flotteste fjordkig. Fra de høje klinte er der enestående kig over den centrale del af Limfjorden. Her er det værd at dvæle. Længst mod syd møder man den tre kilometer lange sandodde, Liv Tap, der er sælreservat med adgangsforbud. Man må derfor ikke gå derud, men man kan være heldig at se sæler i det fjerne. Sælerne er imidlertid ikke begrænset til Liv Tap. De er almindelige i Limfjorden omkring Livø og kan derfor ses fra alle Livøs strande.

” Her er fine gamle overdrev og enge, der aldrig har været pløjet.

Helt ude på overdrevet

En gammel talemåde om, at noget er langt ude, lyder, at det er "helt ude på overdrevet". Talemåden afslører, at overdrev førhen var noget som alle danskere kendte til.

Gennem flere tusinde år var de græssede overdrev da også en karakteristisk del af naturen i Danmark. Førhen blev de jorde, der lå langt væk fra landsbyerne, jo brugt som en fælles udmark, også kaldet fælleder eller almindinger, til græssende husdyr.

Da man sidst i 1700-tallet tog fat på at udskifte landsbyernes jorde og dermed samle markerne for hver enkelt gård, var det slut med den fælles græsningsjord og dermed også for de fleste overdrev. I stedet blev de støt og roligt pløjet op eller tilplantet. I de seneste par hundrede år har overdrevet derfor ændret status fra at være et af Danmarks mest udbredte landskaber til nu at være et af de mest sjældne.

Det er derfor usædvanligt, at man herhjemme kan opleve så fine overdrev som på Livø. Overdrev er ikke kun sjældne. De er også meget artsrige.

Overdrev og enge er gamle naturtyper i Europa. Før mennesket kom til, var der store skove, men skovene var ikke et tæt dække med træer fra kyst til kyst. Ind i mellem var der også store lysninger og sletter, der blev holdt åbne af store vilde græsædere som urokser, vildheste og forskellige hjorte. Gennem mange tusinder af år er der derfor mange forskellige arter, der er tilpasset græslandet.

I dag er urokserne for længst udryddet. Når vi i dag finder fine overdrev og enge på Livø, er det et vidnesbyrd om, at mennesket også er her. At der på Livø er græsning med kreaturer.

I dag er det anguskvæg, uroksens tamme efterkommere, der udfører deres vilde forfædres økologiske funktion på de åbne overdrev og enge. Uden dem vil Livøs overdrev og enge stille og roligt gro til med krat og skov.

Livøs fine sorte anguskvæg er derfor ikke blot en del af øens landbrug, men udfører et uundværligt arbejde som naturplejere.

Danmarks måske smukkeste egeskov

En tredjedel af Livø er skov. Det svarer til rundt regnet en kvadratkilometer. Det er ikke meget, men skoven på Livø er stor nok til både at huse nogle af Danmarks smukkeste skovpartier og en skovhistorie, der spejler hele den danske skovhistorie.

Den gamle egeskov, der står på den nordvestlige del af øen, er kendt som en af Danmarks fineste egeskove med gamle træer og imponerende træruiner, der er levested for mange sjældne svampe og insekter.

Det er ikke kun træernes alder, som gør egeskoven på Livø til noget særligt. Det er også det barske skovklima. På en lille ø som Livø, hvor der ikke er langt til havet, må egene efterår og vinter kæmpe med det stridbare danske blæsevejr.

Livøs gamle ege strækker derfor ikke deres kroner højt til vejrs. De er i stedet lave og bredskuldrede. Med alderen er de fleste også blevet knudrede og knortede.

De skæve, vejrbidte ege på Livø danner derfor et helt særligt skovbillede, der af bl.a. forfatteren Helge Qvistorff er blevet kaldt Danmarks smukkeste egeskov.

Den æstetiske skønhed ved egeskoven fremhæves af, at egen er et såkaldt lystræ. Modsat bøg og rødgran, der har så tætte kroner, at de skygger de fleste planter på skovbunden bort, tillader de lysåbne egetræer at store mængder lys kan passere gennem trækronerne til gavn for andre planter.

Egen giver derfor høfligt plads til andre.

Et mere korrekt navn for en egeskov er derfor en egeblandingsskov, for i egeskoven finder man også andre træer og buske. Særlig hassel er almindelig, og derfor kaldes skoven også for en ege-hasselskov, men her er også bævreasp, rønnebær, birk og ene.

” ... skoven på Livø er stor nok til både at huse nogle af Danmarks smukkeste skovpartier og en skovhistorie, der spejler hele den danske skovhistorie.

” **Danmarks smukkeste egeskov.**

Helge Qvistorff

Det summer af sol og sommer på det fine overdrev på den gamle strandvoldsslette

Også selve skovbunden er spændende, for her er en frodig underskov med kaprifolier, bregner og ved-bend samt mange forskellige blomstrende urter, der giver nektar for sommerfugle og vilde bier. Dermed er der også gode fødemuligheder for mange forskellige fugle.

Nye træer i skoven

Egeskoven på Livø er en sand naturperle. Men det er en perle med ridser.

Overalt i Danmark var skovene i 1700-tallet ved at forsvinde. Hugsten var stor, og der var for mange græssende husdyr i skovene, så der var alt for lidt opvækst af nye træer. I slutningen af 1700-tallet var det derfor blot omkring to til tre procent af Danmark, der var skovklædt.

Også på Livø veg skoven. I stedet spredte heden sig. I 1805 blev det med en ny lov, fredsskovloven, påbudt

at adskille landbrug og skovbrug. Alle græssende husdyr skulle nu holdes ude fra skovene. Desuden fik skovejerne pligt til at plante nye træer, når de gamle blev fældet.

I de følgende år blev skove overalt i Danmark heget af med skovdiger. Det skete også på Livø. De gamle skovdiger viser, at i begyndelsen af 1800-tallet var det kun omkring 10 procent af Livø, som stadig var skov. Til gengæld var heden på den nordlige del af øen langt større end i dag.

I takt med tidsånden tog øens daværende ejer, kammerherre Oppen-Schilden, i slutningen af 1800-tallet initiativ til en mere intensiv udnyttelse af øen. Nu blev store områder med hede plantet til med forskellige arter gran- og fyrretræer samt lærk og bøg. I 1911 blev Livø overtaget af De Kellerske Anstalter, men det ændrede ikke det store ved skovens drift. Tilplantningen fortsatte.

De gamle ege lever også, når de dør. Der er mange svampe og biller, der er tilknyttet de døende træer.

Som følge af skovens isolerede beliggenhed på en ø i Limfjorden, blev driften af skoven imidlertid aldrig lige så effektiv som i de fleste andre danske skove.

Da den daværende Skovstyrelse under Miljøministeriet overtog driften af Livø i 1980, var broderparten af den nordvestlige del af skoven stadig domineret af den oprindelige egeskov med mange gamle træer.

Den nordøstlige del af skoven var derimod præget af en plantageagtig skov med flere forskellige arter gran og fyrretræer samt lærk og bøg. Kun hist og her stod der egetræer, der røbede, at her havde der engang været en egeskov.

Indførte nåletræer skal fjernes

Da Skovstyrelsen i 1980 fik overdraget driften af Livø, havde styrelsen stadig et stærkt fokus på træproduktion. Dengang skulle statens skove være et forbillede for, hvordan man drev et rationelt skovbrug. Sådan gik det ikke på Livø. Da Livø var blevet fredet i 1977 med en status quo fredning, hvor arealernes tilstand ikke måtte ændres, fortsatte Skovstyrelsen med den ekstensive drift af skoven.

Efter at Skovstyrelsen i 1986 blev lagt sammen med Fredningsstyrelsen til Skov- og Naturstyrelsen skete der i 1992 et paradigmeskifte i forvaltningen af statens skove. Fremover skulle statens skove være en tre-i-en model, hvor der ikke kun var fokus på træproduktion, men også på natur og friluftsliv.

I Danmark er der ingen urskove, men hist og her var der fortsat naturskove, hvor træerne genetisk set var efterkommere af den oprindelige skov. Det gjaldt bl.a. egeskoven på Livø.

Da Skov- og Naturstyrelsen i 1992 udarbejdede sin første naturskogsstrategi, blev egeskoven på Livø derfor udpeget til naturskov og lagt ud til urørt skov.

I den resterende del af skoven skete der i de første år ikke nogen ændringer i skovens drift, men derpå tog Skov- og Naturstyrelsen fat på en langsom, men mål-

rettet hugst af store nåletræer, der generer skovens egetræer i deres vækst.

Nåleskoven på Livø var nu på retræte - og det er en udvikling, der vil fortsætte i de kommende år. I 2018 blev den resterende del af Livøs skov lagt ud som biodiversitetsskov. Her skal biodiversiteten være hovedmålet med driften, men man må stadig gerne fælde træer til forsyning af øens fjernvarmesystem, hvis det sker uden at antaste biodiversiteten.

Skoven på Livø huser en tæt bestand af Stor Flagspætte, der nyder godt af de gamle træer.

På den nordøstlige del af
øen ligger en lille fin hede
på 13 hektar.

Den nye status som biodiversitetsskov passer derfor som hånd i handske med Naturstyrelsens plan for skoven på Livø. Her er det meningen, at biodiversiteten skal fremmes ved en selektiv skovning, hvor alle de indførte nåletræer langsomt bliver fjernet i løbet af de næste 20-30 år.

Egeskoven skal vinde sit tabte land tilbage

Når man besøger egeskoven på Livø i dag, kan man udover de fritlevende dådyr og rådyr også møde hegn med græssende anguskvæg i skoven.

Hvis egeskoven på Livø skal sikres, er det nemlig ikke nok at fælde de indførte nåletræer. Uden græsning vil øens gamle egeskov langsomt gro til.

Ligesom det er tilfældet for overdrev og enge er de europæiske egeskove fra naturens side tilpasset græsning af store vilde planteædere såsom uroksen, vildheste og forskellige hjorte. Da de store vilde planteædere forsvandt, overtog tamkvæg og tamheste deres vilde forfædres økologiske funktion i skoven. Da fredskovloven i 1805 smed husdyrene ud af skovene, var det derfor et tveægget sværd.

Den nye lov gjorde det muligt at øge træproduktionen, men det var skidt for de sidste rester af de naturlige egeblandingsskove. Uden skovgræsning vil bøg og ær med tiden vokse op og skygge egne ihjel. Det er en langsom proces, der tager flere hundrede år, men uden græsning er resultatet givet. Også på Livø. Nøglen til at sikre Livøs gamle egeblandingsskov er derfor at få de store dyr tilbage til egeskoven, for egeskove har det bedst, når der gumles i dem.

Når kreaturer og andre store planteædere æder af de spæde bøg og ær, favoriseres egne.

Samtidig skaber skovgræsning også flotte glidende overgange fra den tætte skov til skovenge og andre lysninger, der er gode levesteder for mange forskellige planter og insekter.

Som altid, når det gælder skov, skal man være tålmodig, inden ændringerne i driften for alvor bliver synlige. Det vil tage mange år, men kursen er lagt. Egeskoven på Livø vil stille og roligt få lov til vinde sit tabte land tilbage.

” Uden græsning vil øens gamle egeskov langsomt gro til.

Skovgræsning er nødvendigt, hvis egeskoven skal bevares. Derfor har Naturstyrelsen etableret hegn inde i skoven, hvor øens anguskvæg gumler sig gennem opvækst af bøg og ær.

Arven fra Anstalten

Nutidens idyl på Livø på gemmer på en grum forhistorie

Nær Livø Avlsgaard er der en lille fin udstilling, der bl.a. fortæller om Livøs historie.

Når Naturstyrelsen i dag står for driften af Livø skyldes det en arv fra fortiden. En arv, der rummer et helt andet syn på vores svage medborgere, og dermed også en række begreber og begivenheder, som for nutidens danskere kan være svære at forstå til fulde.

I 1911 blev Livø overtaget af De Kellerske Anstalter, som her etablerede en særlig anstalt for mænd. Sammen med en tilsvarende anstalt for kvinder på Sprogø, fungerede de to ø-anstalter som isolerede fangeøer for en gruppe af samfundets uønskede borgere, der her kunne gemmes af vejen på ubestemt tid.

For de fleste skete det uden dom.

Officielt hed det sig at de indsatte på anstalterne var "lettere åndssvage kriminelle", og anstalterne på Livø og Sprogø blev derfor betegnet som "åndssvage-anstalter". I datiden blev de anbragte tilmed også omtalt som "underlødige" og "defekte".

Det var som regel unge mennesker, der blev deporteret til de to ø-anstalter, men derudover var der tale om en sammensat skare.

Nogle ville vi nu til dags betegne som udviklingshæmmede. Der var også nogle, der var dømt for brandstiftelse og for sædelighedsforbrydelser, men

de fleste var set med nutidens øjne ikke kriminelle. Deres "forbrydelse" var løsgængeri – en betegnelse for, at de ikke havde nogen fast bolig og dermed strejfede rundt som vagabonder.

Mange anbragte var normalt begavede og kunne både læse og skrive, men fik diagnosen "moralsk åndssvag", hvorpå de blev sendt til Livø.

Blandt de anbragte var der mange unge mænd, som vi i dag ville betegne som utilpassede unge – ofte unge på bunden af samfundet. De var rendt fra deres læreplads i utide, og da de havde svært ved at fastholde et arbejde, havde de heller ingen bolig. De var dermed løsgængere, hvilket dels blev anset som ulovligt og dels blev set som et tegn på degenereret moral. Hvis de samtidig havde gjort sig skyldige i småkriminalitet som tyveri, kunne det udløse diagnosen "moralsk åndssvag".

De deporterede unge mænd kunne også have en adfærd, som man i datiden ikke kunne forstå.

Om en af de anbragte unge mænd på Livø hed det således, at han havde en sygelig trang til at gå med dametøj.

På Sprogø omfattede de "moralsk åndssvage" bl.a. unge kvinder, der var prostituerede eller på anden vis var kendt som "løsagtige", da de havde skiftende partnere og i en tidlig alder havde fået børn uden for ægteskabet.

De to køn blev deporteret til hver sin ø-anstalt, da man mente, at "moralsk åndssvaghed" var arveligt. Man ville derfor undgå, at de fik børn, der kunne belaste samfundet.

Efter at loven om tvangssterilisation blev vedtaget i 1929, blev det almindeligt at kræve de anbragte kastreret eller tvangssteriliseret som betingelse for løsladelse, for det gik heller ikke an, hvis de anbragte fik børn efter en eventuel løsladelse.

Mange druknede

Anstalten på Livø fungerede frem til 1961. Dens funktion og den barske hverdag er blevet beskrevet i bogen "Defekt og Deporteret", der er udgivet i 1997 og som er skrevet af pensioneret professor Birgit Kirkebæk.

Hverdagen for de anbragte på Livø var slidsom, da man anså hårdt arbejde fra morgen til aften som den bedste behandling af beboernes "åndssvaghed".

De indsatte blev kaldt "alumner" – et gammelt latinsk ord for elever. Alumnerne følte sig imidlertid ikke som elever, men som fanger. I en flaskepost fra 1936, der var stillet som et nødråb til Justitsministeriet for at få bedre mad og blive fri for kravet om sterilisation/kastration som betingelse for at blive løsladt, underskrev de sig "Livø Slaverne".

I udstillingen kan man se fotos af de unge mænd, der blev anbragt på ubestemt tid på Livø, da øen fungerede som en isoleret fangeø. Mange var normalt begavede, og kunne både læse og skrive, men havde fået diagnosen "moralsk åndssvag".

Der var mange, der forsøgte at flygte. Ofte med et fatalt resultat. Adskillige druknede, når de forsøgte at svømme væk fra øen, sejle bort på hjemmelavede tømmerflåder eller ved at gå over isen. For at forebygge flugtforsøg blev alle anbragte beboere låst inde på deres sovesale om natten.

Såfremt de alligevel forsøgte at flygte, blev de straffet med langvarige ophold i en isolationscelle i øens fængsel. Selv om Livø i kraft af sin isolerede beliggenhed fungerede som et fængsel, var der også et fængsel i fængslet.

Mens anstalten fungerede, var der omkring 200 beboere på Livø. Den ene halvdel af beboerne var ansatte – hovedsageligt plejere og håndværkere, der boede på øen sammen med deres familier. Den anden halvdel var de anbragte alumner, som drev øens landbrug samt gartneri og skovbrug.

Til dagligt var beboerne på Livø stort set selvforsynende med alle fornødenheder, da omkostningerne til driften af anstalten skulle være så små som muligt.

I løbet af 1950'erne gled begrebet "moralisk" åndsvagthed ud. I 1959 blev De Kellerske Anstalter lagt ind under Statens Åndssvageforsorg. Her fandt man, at Livø og Sprogø var forældede institutioner. De to ø-anstalter på Livø og Sprogø blev derpå nedlagt i 1961.

Ølejr og hippier

Da anstalten blev lukket, startede en omskiftelig tid på Livø. En overgang husede anstaltens bygninger en ungdoms- og landbrugsskole for udviklingshæmmede unge mænd, men snart kom 1960'ernes nye tidsånd også til Livø.

120 langhårende unge indtog Livø i 1970, da Livø sammen med tre andre øer var vært for de første danske ølejr.

Det skete på initiativ af Kulturministeriet, så de nye ølejr var ikke kun fest og ballade.

På Livø arbejdede de unge deltagere med anlæg af naturstier og naturpleje om dagen, inden de om aftenen kunne samles til fællessang og fællesspisning. I de tomme bygninger, hvor de anbragte alumner få år tidligere havde henslæbt en nøjsom tilværelse under opsyn, var der nu sang og latter.

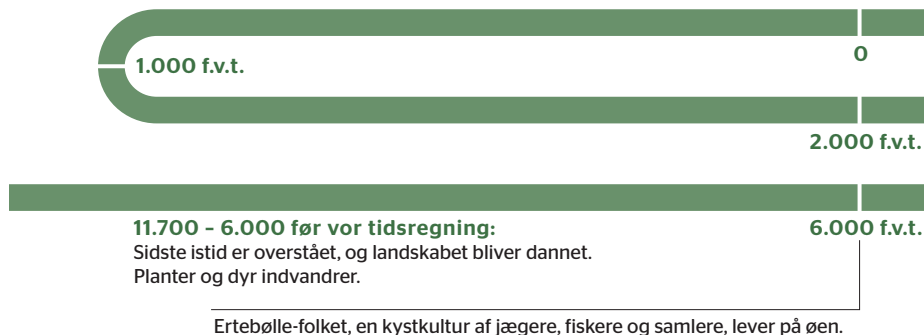
Livsglæden havde indtaget Livø, som nu levede op til sit navn – Livets Ø.

I 1971 blev Livø kortvarigt besat af en gruppe oprørske hippier. Gruppen, der bl.a. talte kunsterne Bjørn Nørgård og Per Kirkeby, medbagte køer, grise, høns og såsæd for at etablere et nyt samfund, men det blev ved drømmen, da de blev stoppet af politiet.

Strid om sommerhuse på Livø

Midt i alt virakken blev der lokalt i Nordjylland også lagt planer for Livø. I årene omkring 1970 blev der overalt i det ganske land udstykket nye sommerhusgrunde til de mange danskere, der havde fået et løft i velstanden og nu drømte om et fritidshus ved skov og strand.

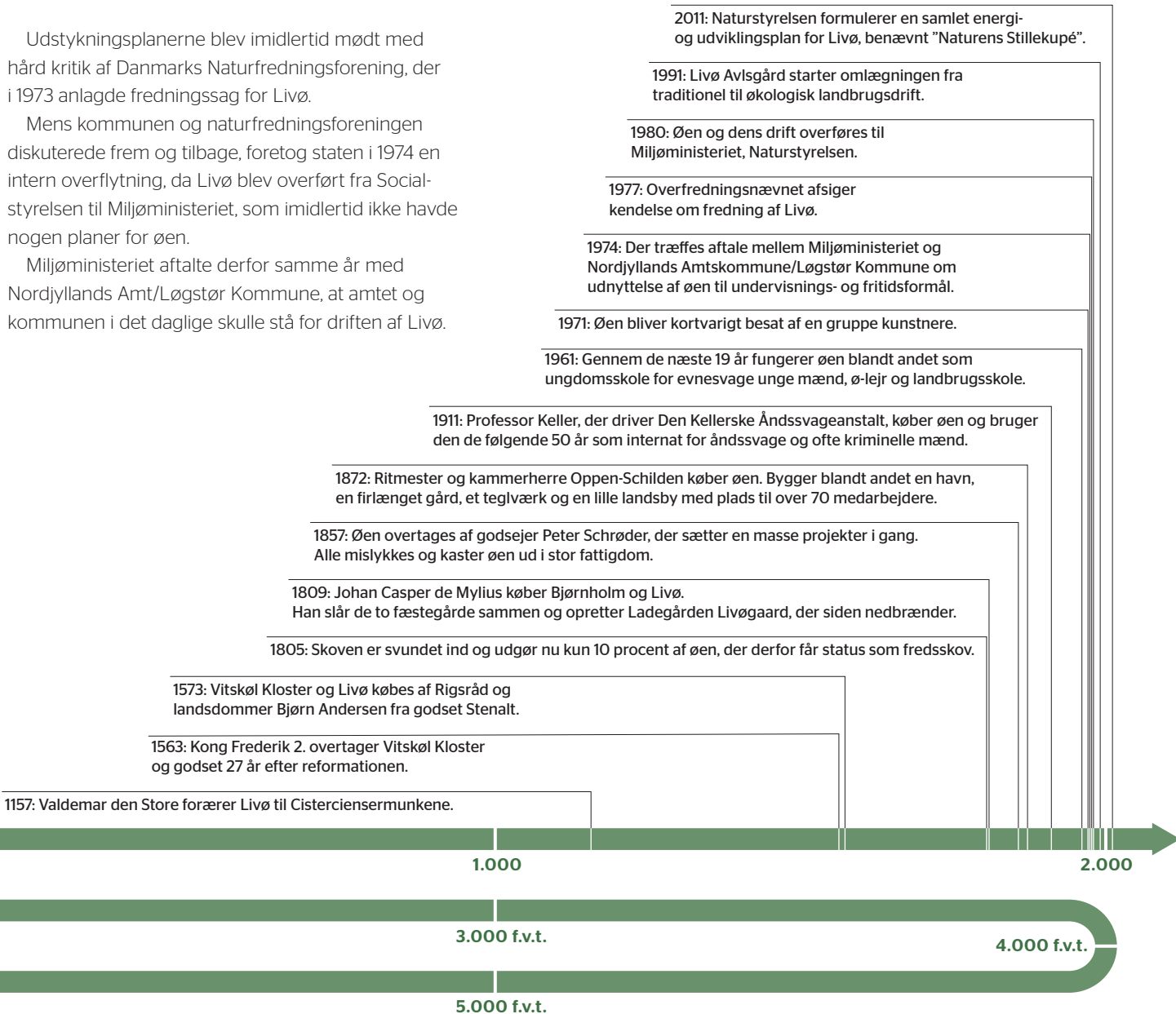
I Løgstør Kommune mente lokalpolitikerne derfor, at der skulle udstykkes 230 fritidsgrunde på den østlige del af Livø nær havnen. Her kunne de nye sommerhuse bidrage til at skabe lokal omsætning og velstand.

Udstykningsplanerne blev imidlertid mødt med hård kritik af Danmarks Naturfredningsforening, der i 1973 anlagde fredningssag for Livø.

Mens kommunen og naturfredningsforeningen diskuterede frem og tilbage, foretog staten i 1974 en intern overflytning, da Livø blev overført fra Socialstyrelsen til Miljøministeriet, som imidlertid ikke havde nogen planer for øen.

Miljøministeriet aftalte derfor samme år med Nordjyllands Amt/Løgstør Kommune, at amtet og kommunen i det daglige skulle stå for driften af Livø.

I 1975 kom Livø på forsiden af alle danske aviser. Pludselig ankom 214 vietnamesiske flygtningebørn til Livø, efter at den danske journalist, Henning Becker, havde evakueret dem fra Saigon i Sydvietnam i Vietnamkrigens sidste dage.

Anstaltens bygninger var tomme. Henning Becker mente derfor, at Livø var den bedst mulige indkvarteringsløsning for de mange flygtningebørn.

Det endte med, at Vietnam børnene, som de blev kaldt i medierne, boede på Livø i ni måneder, mens politikerne i Folketinget fandt frem til, hvordan man fra statens side skulle gribe den uvante situation an.

Derefter fik alle børnene opholdstilladelse i Danmark og forlod Livø.

En rød tråd på en grøn ø

I 1977 blev fredningssagen afgjort, da Overfredningsnævnet afsagde kendelse. Her blev næsten hele Livø fredet. Kun de gamle bygninger fra anstaltens tid og syv hektar øst for institutionsbyen blev holdt uden for fredningen.

I fredningskendelsen henvises der til, at det er mere hensigtsmæssigt at få udarbejdet en byplanvedtægt, der kan beskytte de kulturhistorisk bevaringsværdige bygninger i den gamle institutionsby fra Anstaltens dage.

At kendelsen efterlader syv hektar øst for byen, der ikke er med i den omfattende fredning, skyldes at Overfredningsnævnet fortsat ville gøre det muligt at foretage en mindre udstykning af fritidsgrunde til sommerhuse på øen.

I 1980 meddelte Nordjyllands Amt og Løgstør Kommune, at de ikke mere ønskede at være ansvarlige for driften af Livø, eftersom det var forbundet med et millionunderskud. Da Miljøministeriet fortsat ejede Livø, fik ministeriet dermed igen ansvaret for den daglige drift af øen.

Som følge af øens store naturværdier valgte Miljøministeriet derefter at overføre Livø til Skovstyrelsen.

Det blev begyndelsen til enden for muligheden for udstykning af fritidsgrunde på Livø. I 1986 blev Skovstyrelsen lagt sammen med Fredningsstyrelsen til den nye Skov- og Naturstyrelse, der endeligt afviste alle planer om udstykning og byggeri af sommerhuse på øen.

Derpå begyndte en vision at tage form. Når Skov- og Naturstyrelsen havde fået ansvaret for Livø, skulle bæredygtighed fremover blive den røde tråd på en grøn ø.

Livø skulle være en ø, hvor man kunne udvikle og demonstrere en bæredygtig balance mellem menneske og natur.

Da Livø er beboet og derudover besøges af mange mennesker udefra og tilmed huser et bevaringsværdigt kulturmiljø, skal udviklingen på øen tage hensyn til det lille øsamfunds behov.

Samtidig huser Livø store naturværdier, så der skal også tages hensyn til naturens behov.

Første led i udviklingen frem mod at gøre Livø til en bæredygtig ø skete med omlægningen af øens landbrug til økologisk drift.

Siden er fulgt en plan for, hvordan øens energiforsyning skal udvikles, så Livø kan blive selvforsynende med vedvarende energi.

Det centrale i forvaltningen af Livø har i alle årene været samspillet mellem menneske og natur, og de dilemmaer, der løbende opstår og løses undervejs.

Også demonstrationen af Livø som et bæredygtigt øsamfund er højt prioriteret i forvaltningen af øen. Her er øens økologiske landbrug det centrale omdrejningspunkt.

Undervejs i arbejdet er der sket en ny fusion hos de statslige styrelser, idet By- og Landskabsstyrelsen blev lagt sammen med Skov- og Naturstyrelsen i 2011 til den nye Naturstyrelse, som ejer Livø i dag, men målet om at Livø skal være en bæredygtig ø er fortsat det samme.

En højborg for økologi

Siden 1991 har landbruget på Livø været økologisk

Karsten Kjærgaard fortæller om de gamle kornarter, der dyrkes i det økologiske demonstrationslandbrug på Livø.

Bølgende korn- og kløvermarker veksler mellem hinanden, når man vandrer ud ad markvejen for at opleve de økologiske marker på Livø.

På himlen hænger sanglærken som trukket af en usynlig tråd, mens den synger ivrigt. Her er det godt at være til.

Sanglærken har god grund til at være fornøjet. Flere internationale undersøgelser har vist, at biodiversiteten er omkring 30 procent højere på økologiske marker end på de konventionelt dyrkede marker.

På Livø dyrkes alt agerland økologisk. Sådan har det været siden 1991, hvor Naturstyrelsen tog det første

store skridt for at gøre Livø til en ø med fokus på bæredygtighed og derfor omlagde øens landbrug til et økologisk demonstrationslandbrug.

At landbruget på Livø er et økologisk demonstrationslandbrug har i praksis betydet, at Livø Avlsgaard gennem mange år har deltaget i et praktisk udviklingssamarbejde med det nordjyske mølleri, Aurion, der er blandt de ledende producenter af økologiske kornprodukter i Danmark. Da Aurion som en af de første økologiske producenter i 1993 lancerede økologisk spelt på det danske marked, var Livø Avlsgaard få år senere blandt de vigtige leverandører af det hidtil

Kløvermarker på Lívø. Kløver er vigtigt i det økologiske landbrug, da kløver binder kvælstof.

ret ukendte spelt, som i datidens medier blev kaldt "Grauballemandens urhvede".

At Livø Avlsgaard var blandt de første leverandører af økologisk dansk spelt var helt naturligt. Efter at landbruget på Livø blev lagt om til et økologisk demonstrationslandbrug, har der på Livø været fokus på at dyrke gamle kornarter som bl.a. spelt, emmer og en-korn. Dels fordi de gamle kornarter fortæller en vigtig kulturhistorie, der er værd at bevare, og dels fordi vores kulturplanter har deres egen biodiversitet, som bør sikres ligesom de vilde planters biodiversitet.

De gamle kornarter giver ganske vist ikke lige så stort udbytte som de moderne, men de har til gengæld andre egenskaber - eksempelvis i smag, proteinindhold og robusthed overfor sygdomme og tørke, hvor de snildt kan konkurrere med og i nogles øjne endda langt overgå nutidens højtudviklede kornsorter.

I de senere år har det økologiske landbrug på Livø også samarbejdet med Aurion og forskere fra Københavns Universitet om dyrkning af glutenfri kornsorter - bl.a. quinoa og boghvede. På Livø Avlsgaard bliver der lagt stor vægt på formidlingen af øens økologiske landbrug, så de besøgende gæster kan blive klogere på, hvordan man netop på Livø dyrker landbruget. Flere steder skiltes der derfor langs markvejene med hvilke afgrøder, der dyrkes netop her.

For de nysgerrige, der gerne vil vide god besked om øens økologiske drift, er det muligt at deltage i en af de fine markvandring, som arrangeres flere gange i løbet af sommeren. Her fortæller Livø's økologiske landmandspar, Bente og Karsten Kjærgaard, om øens landbrug, de gamle kornarter og meget mere.

Blandt deltagerne er der ofte andre økologiske landmænd, der kommer for at få inspiration og dele viden om økologisk landbrug.

Markvandringerne afsluttes med fællesspisning, hvor deltagerne kan smage Livø's fine, økologiske produkter.

På Livø er der ikke langt fra jord til bord.

Økologi kræver harmoni

At dyrke et landbrug økologisk uden brug af kunstgødning og pesticider er en udfordring. Jordens næringsstoffer skal indgå i et kredsløb, hvor der er harmoni mellem husdyrholdet og de dyrkede marker. På Livø er der derfor nøje overensstemmelse mellem landbruget på de i alt 80 hektar agerjord, de 200 hektar naturarealer, der skal afgræsses, og øens husdyrhold på godt et halvt hundrede ammekøer af racen Aberdeen-Angus med tilhørende opdræt af kalve.

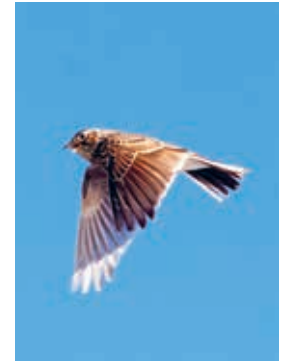
Anguskvæget på Livø går udendørs fra april til november, da de er på Livø for at pleje naturen. Da stort set hele Livø er fredet og derudover også indgår i EU's netværk af beskyttede naturområder, de såkaldte Natura 2000 områder, har Naturstyrelsen pligt til at sikre øens lysåbne natur i form af overdrev, enge og en mindre hede mod tilgroning.

Markvandringerne slutter med fællesspisning, hvor der smages på Livø's økologiske produkter.

Økologiske marker er godt for agerlandets fugle. Her er det en sanglærke, der synger fornøjet.

Også i Livøs gamle egeskov kan man møde græsende anguskvæg, for egeskoven har også godt af græsning.

Rigt insektliv

Rent praktisk forgår den økologiske dyrkning på Livø med et femårigt sædskifte, hvor jorden dyrkes med kornafgrøder i tre år og med forskellige kløverarter, rajgræsser samt urter i to år. Kløver er vigtigt, for kløver er bælgeplanter, der kan binde kvælstof fra luften og dermed er kvælstofmotoren i det økologiske sædskifte.

Når markerne med kløver, rajgræsser samt urter høstes om efteråret, bruges det til vinterfoder for anguskvæget.

Det er især rødkløver og blodkløver, der bruges i sædskiftet. Udover at være kvælstofmotor, er kløver også godt for sommerfugle, vilde bier og andre insekter. Når der er et rigt insektliv, er der også gode vilkår for fugle og store rovinsekter. Det gør markerne robuste over for skadedyrsangreb.

For at sikre et rigt insektliv sommeren igennem bliver der også sået kløver og forskellige urter ind mellem kornplanterne i de tre år, hvor markerne dyrkes med forskellige kornafgrøder.

De enkelte marker med korn er små. Den ene smalle stribe korn afløser den anden. Der er derfor ikke langt mellem de forskellige kornsorter. Det er helt bevidst.

Den store agrodiversitet understøtter ligesom det rige insektliv markernes robusthed mod skadedyrsangreb og sygdomme.

Også pløjningen har betydning, når jorden skal dyrkes i harmoni med naturen. Derfor pløjes der på Livø mere nænsomt end de fleste andre steder.

I Danmark er den normale pløjedybde omkring 20 centimeter, men på Livø eksperimenteres der med kun at pløje jorden i 12 centimeters dybde. Det giver bedre vilkår for svampe og mange andre mikroorganismer i jorden.

To Anguskøer med diende kalve nyder livet som frilandskvæg på Livøs fine overdrev væg på Livøs fine overdrev på den østlige del af øen. Med kalve er der i sommerhalvåret omkring 120 dyr på øen.

Grøn omstilling med høje ambitioner

Livø skal være selvforsynende med vedvarende energi

Livø set fra Rønbjerg. Der er ikke elkabel til fastlandet. Al energi skal produceres på øen.

Det næste store skridt for at gøre Livø til en bæredygtig ø blev taget i 2012, hvor Naturstyrelsen med støtte fra to store almennyttige fonde satte det nye projekt "Grøn Livø" i værk. Her er det målet, at Livø skal blive selvforsynende med vedvarende energi.

På Livø er det en ambition, der rækker langt videre end i resten af landet.

På det store landsdækkende elnet, der tilmed er forbundet med udlandet, kan overskud og underskud

i den lokale energiproduktion let udlignes ved hjælp af elkabler, der hurtigt sender elektricitet fra den ene ende af landet til den anden.

De fleste beboede øer i Danmark er forbundet til fastlandet med et elkabel, og derfor fungerer elforsyningen på hovedparten af de danske øer på samme måde som på fastlandet. Sådan er det ikke på Livø.

Her er der ikke noget kabel til fastlandet. Al den energi i form af elektricitet og varme, der bruges på Livø, skal

derfor også produceres på Livø. Det giver den grønne omstilling på Livø nogle helt særlige udfordringer.

Til gengæld rækker perspektivet langt ud over Danmarks grænser, når og hvis det lykkes.

Et grønt pionerarbejde

Indtil "Grøn Livø"-projektet blev sat i værk i 2012, havde man på Livø gjort som på de fleste af verdens andre små øer, som heller ikke er forbundet til fastlandet med et elkabel. Man havde brugt diesel til elproduktionen og træ til varmeproduktionen

Livø har derfor i mange år haft sit eget lille elværk. Her havde to gamle dieselgeneratorer sørget for den fornødne produktion af elektricitet. Overskudvarmen fra elproduktionen blev brugt til opvarmning af brugsvand i feriecentrets bygninger.

Energiproduktionen på elværket blev suppleret med varme fra en trækedel på Livø Avlsgård. I særligt kolde perioder eller ved nødsituationer var der også mulighed for yderligere varmeproduktion ved hjælp af et oliefyr.

Alle de gamle institutionsbygninger, der udgør øens lille by, kunne forsynes med varme, da bygningerne i 1980'erne var blevet forbundet med et lokalt fjernvarmenet.

Med lanceringen af "Grøn Livø"-projektet i 2012 begyndte Naturstyrelsen at lægge planer for, hvordan de fossile brændstoffer på Livø kunne udfases.

Det er en stor udfordring. For at nå målet skal der etableres en lokal energiforsyning med et integreret el- og varmesystem i miniformat. Et energisystem, hvor de forskellige vedvarende energikilder hele tiden kan supplere hinanden og hvor et overskud i produktion af el kan lagres eller laves om til varmt vand, der kan bruges til fjernvarme.

På den måde opnås en fleksibel udnyttelse af den mængde energi, der produceres.

Sådan en energiforsyning findes i dag ikke nogen steder i verden i den småskala-størrelse, som er nødvendig på Livø. Udfordringen for at gøre Livø selvforsynende med vedvarende energi er derfor ikke selve produktionen af strøm og varme - den bygger på kendte teknologier. Udfordringen er at få disse teknologier til at virke sammen i et lille integreret system til ødrift og samtidig sikre en stabil forsyning til forbrugerne.

Den grønne omstilling på Livø er derfor et sandt pionerarbejde. Derfor har projektleder hos Naturstyrelsen, ingeniør Birgitte Palle, inddraget energi eksperter fra Aalborg Universitet, den store danske rådgivningsvirksomhed COWI samt energivirksomheden Intego i arbejdet.

På Livø er der en ekstra udfordring ved at omstille energiforsyningen til selvforsyning med vedvarende energi, eftersom antallet af mennesker på øen varierer meget i løbet af året. Om vinteren er her blot en halv snes fastboende, men når turistsæsonen er på sit højeste om sommeren, kan der dagligt være over 300 mennesker på øen.

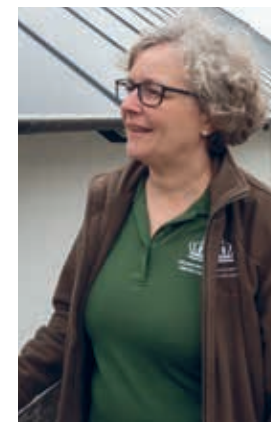
Der er derfor store udsving i energiforbruget. Tilmed er næsten hele øen fredet, og de gamle institutionsbygninger, der udgør øens lille by, er udpeget som et bevaringsværdigt kulturmiljø. Det er derfor ikke muligt at etablere større anlægsprojekter såsom en vindmøllepark på øen eller at montere store jordbaserede solcelleanlæg, ligesom det er vigtigt at tage størst muligt hensyn til den gamle institutionsbys særlige kulturmiljø.

Halvvejs i mål

I 2019 er Naturstyrelsen halvvejs i mål med omstillingen, idet halvdelen af Livøs energiforbrug nu kommer fra vedvarende energi, der er produceret på øen.

” Her er der ikke noget kabel til fastlandet. Al den energi i form af elektricitet og varme, der bruges på Livø, skal derfor også produceres på Livø.

Birgitte Palle er godt tilfreds med det nye solcelle-anlæg på avlsgårdens smedje. Anlægget har en effekt på 33 kW.

For at komme godt i gang med omstillingen begyndte man med kendt teknologi, der kunne ned-sætte energibehovet.

Det gamle fjernvarmenet, der forbinder de tidligere institutionsbygninger, er således blevet udskiftet med et helt nyt 1,2 kilometer langt ledningsnet, som er langt mere energieffektivt. I takt med at de gamle institutionsbygninger bliver moderniseret, bliver de også isoleret. Samtidig bliver de gamle glødepærer udskiftet med nye energieffektive LED-pærer.

Energioptimeringen af øens forbrug kan naturligvis ikke stå alene. Derfor er Naturstyrelsen også gået i gang med at etablere ny produktion, der er baseret på vedvarende energikilder. Også når det gælder etablering af ny energiproduktion, foretrækker projektleder Birgitte Palle at bruge kendt teknologi og se, hvor langt man kan nå ad den vej. Der er derfor nu rejst en husstands vindmølle på 25 kW tæt på Livø Avlsgaard.

Set i forhold til vindenergiens potentiale på Livø er beliggenheden ikke helt optimal, men det er det bedste sted, hvor det kunne lade sig gøre at rejse en vindmølle i forhold til fredningskendelsen for Livø.

Da Naturstyrelsen ikke er interesseret i at skæmme øens fine landskab, har man ikke forsøgt at få dispensation fra den omfattende fredning af øen.

Derudover er der også etableret et 215 kvadratmeter stort solcelleanlæg på det sydvendte tag på den gamle smedje ved Livø Avlsgård. Ved valget af solcelleanlæggets placering har det været afgørende at vurdere, hvor det bedst kunne etableres i forhold til det bevaringsværdige kulturmiljø.

På avlsgården finder man også Livø's fastbrændselsfyre, der er blevet moderniseret, så det nu udnytter træet meget bedre.

Alt brændet til fyret fås ved en selektiv skovning, der går hånd i hånd med planerne om, at skoven på

Livø skal føres tilbage til en egeblandingskov, sådan som den var oprindeligt.

Alle de indførte nåletræer på Livø vil derfor i løbet af 20-30 år blive fældet og ende deres dage i kedlen.

Derefter er det bøgenes tur til at ende i kedlen, for på Livø er bøgen ikke naturlig. Den er indført for godt 100 år siden, og sammen med ær, optræder bøgen på Livø som en invasiv art, der truer den oprindelige egeblandingskov.

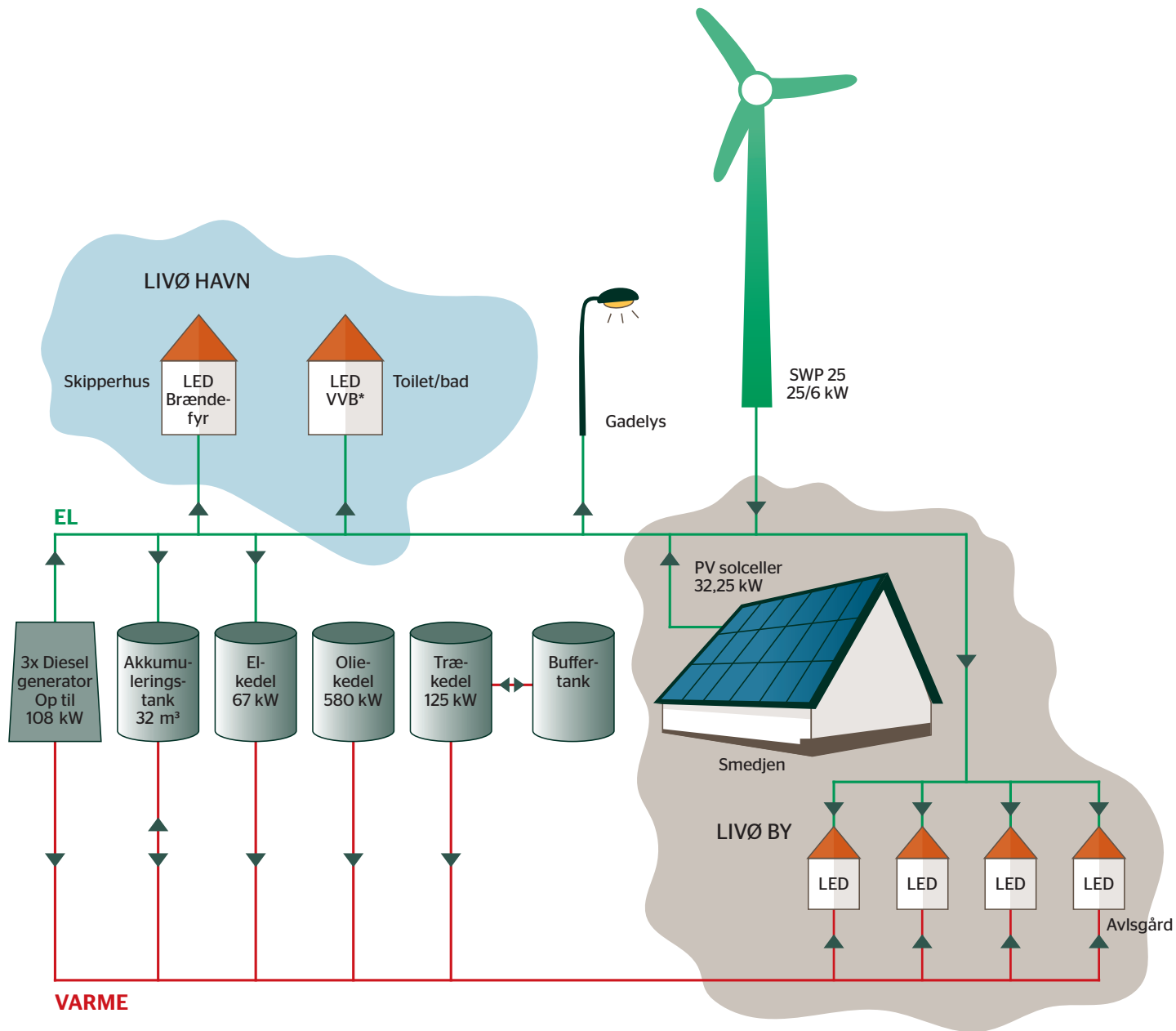
I erkendelse af at man på kort sigt ikke kan undvære diesel, er der monteret nye dieselgeneratorer på øens lille elværk. I tilknytning til de nye effektive dieselgeneratorer er der også installeret en elkedel, en ny varmepumpe og en tilhørende akkumuleringstank til varmt vand.

Dermed er elproduktionen blevet langt mere effektivt, så der kan spares på forbruget fra de fossile energikilder. Desuden er det blevet muligt at gemme

” ... idet halvdelen af Livø's energiforbrug nu kommer fra vedvarende energi, der er produceret på øen.

Livø's indførte nåletræer fældes og bruges derpå som brænde.

* Varmtvandsbeholder

overskud fra elproduktionen fra øens solceller og fra vindmøllen som varmt vand.

Hele energisystemet er integreret. En overordnet styring sørger for hele tiden at dække energibehovet af såvel el som varme.

Ved overskudsproduktion af el fra solceller og vindmølle i forhold til elforbruget på øen, bliver overskuddet først brugt til varmeproduktion via varmepumpen, da det giver en høj udnyttelsesgrad. Derefter anvendes elkedlen og batteriet til lagring af overskuddet.

Når der ikke er tilstrækkelig varmeproduktion fra dieselgeneratorer, elkedel og varmepumpe, anvendes brændselsfyret til produktion af varme. I ekstremt kolde perioder er det stadig muligt at anvende øens oliiefyr til varmeproduktion.

På lidt længere sigt er det meningen, at dieselgeneratorerne skal udfases og erstattes helt med vedvarende energi.

Der har derfor været arbejdet med planer om at etablere et lille biogasanlæg på Livø, som kunne erstatte dieselgeneratorerne. Tanken er, at man gennem et mini-biogasanlæg kan fremstille elektricitet ud fra dybstrøelse, der er en type staldgødning, som kommer fra øens egne kreaturer. Her kunne der også tilsættes lidt træflis fra skovningen af de indførte nåletræer, når teknologien var modnet.

Hvorvidt der rent faktisk bliver etableret et biogasanlæg, er imidlertid uafklaret, da der er en række praktiske udfordringer, som endnu ikke er fuldstændigt løst.

I samarbejde med energieksperterne fra Aalborg Universitet og COWI arbejder Naturstyrelsen derfor videre på, hvordan man på Livø kan nå op på først at være 80 procent selvforsynende med vedvarende energi og derpå komme videre til det endelige mål om at være 100 procent selvforsynende med vedvarende energi.

Den helt store udfordring er at få småskala-produktionen fra de forskellige energikilder til at fungere sammen uden at gå på kompromis med forsynings-sikkerheden.

Samtidig skal der også være sikring for, at øens lille isolerede elnet hele tiden kan levere strøm med en konstant spænding, så almindelige elapparater ikke går i stykker, når de bliver tilsluttet stikkontakten.

Store perspektiver

Arbejdet med at udvikle Livø til at være selvforsynende med vedvarende energi, kan give værdifulde erfaringer, der rækker langt ud over Livø.

Herhjemme følger man på den lille øgruppe, Ertholmene nord for Bornholm, spændt med i arbejdet på

” På lidt længere sigt er det meningen, at dieselgeneratorerne skal udfases og erstattes helt med vedvarende energi.

Vindmøllen ved Avlsgården begynder at producere elektricitet ved en vindhastighed på 3 m/s og stopper ved en vindhastighed på 25 m/s.

Livø, for Ertholmene, der omfatter de beboede øer, Christiansø og Frederiksø, er heller ikke forbundet til fastlandet med et elkabel. Også udenfor de danske grænser kan Livøs omstilling til at blive selvforsynende med vedvarende energi få stor betydning.

Det er ikke Naturstyrelsens opgave at sprede erfaringerne fra Livøs omstilling ud til verdens andre små øsamfund, men det kan være en opgave for projektets partnere – COWI Consult og de to deltagende institutter fra Aalborg Universitet – Institut for Energiteknik og Institut for Energiplanlægning.

Verden over er der tusindvis af små øer, hvor energiforsyningen er et problem, da de ikke er forbundet med elkabler til fastlandet. I Europa er der således mange beboede øer i bl.a. Sverige, Norge, Finland og Grækenland, der ikke har kabelforbindelse til fastlandet. Det samme gælder i mange udviklingslande.

På globalt plan er den typiske løsning på at få elektricitet og varme i de små øsamfund, der ikke har et elkabel til fastlandet, at benytte forurenende dieselgeneratorer samt at fyre med træ fra de lokale skove. Det kan både føre til et uforholdsmæssigt stort CO₂-udslip og til en omfattende skovning, der ødelægger øernes naturgrundlag.

I tropenerne er der mange små beboede øer, der huser sjældne endemiske dyre- og plantearter, som kun findes lige netop her. Her har træhugst til energiforbruget flere steder ført til rovdrift på de lokale skove, som derfor er blevet så få og små, at bestandene af de sjældne endemiske dyr og planter er i fare for at dø ud.

Arbejdet med at gøre Livø selvforsynende med vedvarende energi, kan derfor få stor betydning for at gennemføre en natur- og miljøvenlig grøn omstilling i andre lande, og dermed også i bestræbelserne på at sikre biodiversiteten i et internationalt perspektiv.

Ny havn og moderne feriehus

"Grøn Livø"-projektet skal ikke kun gøre Livø bæredygtigt i forhold til øens energiforsyning. Det skal også sikre Livø som et økonomisk bæredygtigt øsamfund i fremtiden.

Samtidig skal Livø være let tilgængelig. Da øen jo er ejet af staten og dermed af os alle i fællesskab, skal danskerne have let adgang til at besøge Livø.

Her er øens havn altafgørende, da havnen er øens livlinje til fastlandet. Da den gamle havn var i meget dårlig stand, er den derfor med stor hjælp fra A.P. Møller Fonden blevet renoveret i 2018. Den moderniserede havn blev genindviet i juni 2019.

Derudover er Naturstyrelsen også i færd med at modernisere husene i de gamle institutionsbygninger, så de kan opfylde de fremtidige gæsters behov.

**” ... skal
danskerne
have let adgang til
at besøge Livø.**

Der er mange lystsejlere, der har glæde af den nye havn, som er etableret med støtte fra A.P. Møllers og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formål.

John Fenger fra Livø Jazzen, som har et unikt jazz miljø.

Fællesskabet i centrum

På Livø samles man for at hygge sig og have det rart

Livø er ikke kun naturens og stilhedens ø. Det er også en folkelig ø. På lune sommerdage er øens lille by fyldt med glade stemmer fra mennesker i alle aldre. Nogle hygger sig bare, andre er dybt optaget af at snakke om livets små og store spørgsmål, og så er der dem, der foretrækker glad jazzmusik.

Der er en stærk tradition på Livø for ferier med fællesskabet i centrum. Hvad enten man er til politiske debatter, jazz, økologi, natur, eller god mad i al almindelighed finder man det på Livø. Siden 1976 har Socialistisk Folkeoplysningsforbund, der er knyttet til SF, hvert år indbudt til sommerlejr på Livø. Her mødes op mod 250 deltagere fra hele landet til en blanding af højskoleferie og familieferie på tværs af generationerne.

I sensommeren samler den årlige jazzfestival op mod 350 deltagere. Festivalen, der siden 1993 er blevet arrangeret af Livø Jazzens Venner, har ry for at være unik inden for det danske jazzmiljø og samler derfor både musikere og et trofast publikum fra hele landet.

Fælles for dem alle er glæden for den traditionelle New Orleans jazz, der er festivalens foretrukne genre.

Sommeren igennem kommer her også mange familier foruden et væld af små og store grupper.

Nogle kommer for at se øens økologiske landbrug, andre vil udforske naturen. Der er også mange, der kommer for bare at slappe af, spise god mad på kroen og hygge sig sammen.

Hver sommer besøges Livø af op mod 25.000 turister. Nogle er på en-dagstur, men der er mange, der vælger at overnatte på øen, som huser godt 250 sengepladser i de gamle institutionsbygninger foruden en teltplads, der er flittigt besøgt i højsæsonen.

Overnatninger på Livø samt driften af øens kro og købmandscafe sker gennem Livø Feriecenter. Her er

Forpagterparret på Livø - Ulla og Jesper Lyngø Bergholt.

Naturstyrelsen er i færd med at modernisere de gamle institutionsbygninger.

forpagter Jesper Lynge Bergholt ikke tvivl om, at det især er helhedsoplevelsen, der trækker de mange besøgende til Livø.

Stilheden, den flotte natur med mange forskellige naturtyper og øens økologiske landbrug er sikre publikumsmagneter. Især om sommeren, når det kan kombineres med det levende bymiljø i øens lille landsby.

Hver for sig kan de enkelte aktiviteter næppe tiltrække lige så mange besøgende til øen, som de samlet gør i dag. På en lille ø som Livø er alle funktioner afhængige af hinanden.

Fællesskab vigtigere end komfort

Når Livø er blevet populær blandt mennesker, der foretrækker fællesskab fremfor luksus, er det et resultat af historiske tilfældigheder og økonomisk mådehold.

Den første ølejr i 1970 lagde grunden til Livøs ry som et feriemål for mennesker, der havde lyst til være sammen med andre på en meningsfuld måde. Få år senere indbød Socialistisk Folkeoplysningsforbund til deres første sommerlejr på Livø, hvor man byggede videre på de gode erfaringer fra ølejrene.

Datidens unge lod sig ikke gå på af, at de gamle institutionsbygninger ikke var ført op til tidens standard. Fællesskabet var vigtigere end komfort. Heldigvis – for det kneb med moderne bekvemmeligheder.

Da Skovstyrelsen overtog driften af Livø i 1980 trængte bygningerne til en kærlig hånd. De blev derfor renoveret, så de var i god stand, men der var ikke penge nok på budgettet til en gennemgribende modernisering.

Der er stadig pavilloner, der har sovesale. Sådan vil det ikke blive ved med at være. Som en del af Grøn Livø projektet, der blev sat i værk i 2012, er Naturstyrelsen gået i gang med en langsom modernisering

af de gamle institutionsbygninger, så alle feriecentrets værelser med tiden kan bringes op til en nutidig standard.

Da målet for Grøn Livø projektet er at gøre Livø bæredygtig i bred forstand, skal Livø ikke kun være bæredygtig i forhold til økologi og energi. Livø skal også være bæredygtig i økonomisk og social forstand, så det lille øsamfund kan sikres for fremtiden.

Den gamle funktionærbolig Nonnebo er som den første blevet fuldstændig moderniseret, så den huser flere moderne ferielejligheder. Flere andre bygninger er blevet forbedret, mens de afventer en lige så gennemgribende modernisering som Nonnebo.

Da de gamle institutionsbygninger er bevaringsværdige, er det store moderniseringsprojekt blevet støttet af den almennyttige fond Realdania.

” På en lille ø som Livø er alle funktioner afhængige af hinanden.

I sensommeren swinger Livø med traditionel New Orleans jazz.

Praktiske oplysninger

Der er helårssejlads til Livø.

Fra midt april til midt oktober varetages sejlads af et privat færageselskab efter sommerfartplan.

Fra midt oktober til midt april sejler Naturstyrelsens skib, Livø II efter vintersejlplan www.naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguide/Livoe/praktisk

Overnatning på Livø kan ske hos Livø Feriecenter.

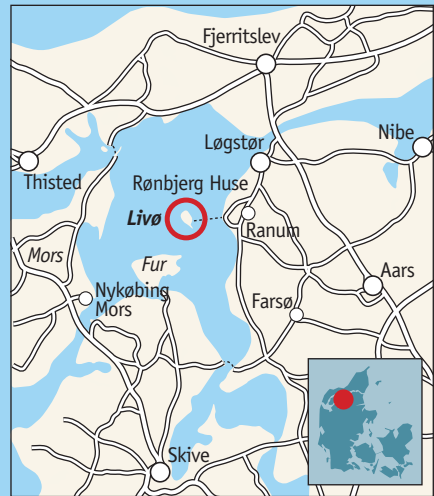
www.livo.dk

Læs mere om Livø

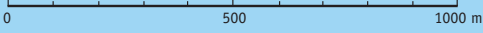
naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/livoe

Signaturforklaring

- Skovvej, motorkørsel ikke tilladt
- Skovspor, sti
- Jorddige
- Løvskov
- Nåleskov
- Ager
- Mose/eng
- Overdrev/hede
- Hav/sø
- Bebygget område
- Kæmpehøj
- Toilet
- Udsigtstårn
- Primitiv overnatningsplads

Livø

Miljøministeriet
Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk